RADU GYR

Sângele temniței.

Stigmate

LUCMAN

RADU GYR

SÂNGELE TEMNIŢEI. STIGMATE

Editor: **Lucian BORLEANU**
Redactor: **G. ZARAFU**
Tehnoredactare: **Ramona ILCENCO**
Coperta: **Mona SANDU**

Comenzile pot fi trimise pe adresa editurii:
Editura Lucman
Bucureşti, Str. Miron Costin nr. 19, Sector 1
Telefon/fax: 021.222.53.17

e-mail: comenzi@lucman.ro
www.lucman.ro

ISBN: 978-973-273-289-2

RADU GYR

SÂNGELE TEMNIŢEI. STIGMATE

LUCMAN

PREFAȚĂ

Radu Ștefan Demetrescu s-a născut la Câmpulung Muscel, la 2 martie 1905.

S-a mutat împreună cu familia la Craiova, unde a urmat atât cursul primar cât și cel liceal, devenind Conferențiar Universitar la Facultatea de Litere și Filosofie din București, după absolvirea studiilor superioare, cu calificativul *Magna cum laudae*.

Luându-și pseudonimul de Gyr – după Dealul Gruiului de lângă Câmpulung Muscel, publică poeme apărute antum în mai multe volume: LINIȘTI DE SCHITURI (1924), CERBUL DE LUMINĂ (1928), CUNUNI USCATE (1938), POEME DE RĂSBOIU (1942), BALADE (1943). Scrie literatură pentru copii, semnează studii critice, eseuri, cronici dramatice, lucrări didactice, traduceri etc.

A fost distins cu multe premii literare: PREMIUL PENTRU SONET AL SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI (1926), PREMIUL INSTITUTULUI PENTRU LITERATURĂ (1927), PREMIUL ADAMACHI AL ACADEMIEI ROMÂNE (1930), PREMIUL SOCEC AL SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI (1939).

Opera sa postumă publicată după 1990, a fost creată, în cea mai mare parte, mental, în închisoare, ea circulând de la un capăt la celălalt al țării, transmisă prin morse și scrijelituri pe diverse obiecte, constituind o adevărată hrană spirituală pentru cei sortiți foamei fiziologice și terorii.

După eliberarea din 1964, a lucrat intens, așternându-și pe hârtie toată opera creată mental în perioada privațiunii de libertate de aproape 20 de ani.

Ascunsă şi bine adăpostită de ochiul ager al Securităţii, nu şi-a putut-o vedea publicată, poetul trecând la cele veşnice la 29 aprilie 1975 în plină efervescenţă creatoare.

Am căutat să păstrăm dorinţa autorului şi, mai ales, exigenţele acestuia în volumele publicate postum: SÂNGELE TEMNIŢEI, STIGMATE, ANOTIMPUL UMBRELOR – rondele şi sonete –, CRUCEA DIN STEPĂ – poeme de război –, ERA O CASĂ ALBĂ, BALADE, PRAGUL DE PIATRĂ.

Din păcate nu şi-a putut termina „CALENDARUL MEU" – prietenii, momente şi atitudini literare –, început târziu, la insistenţele noastre, destinul curmându-i viaţa la numai 70 de ani.

Ne rămâne obligaţia unei ediţii critice, care, desigur, va necesita o muncă asiduă pentru cei ce vor dori să se aplece asupra întregii opere a poetului Radu Gyr.

S. P.

Sângele temniţei

PREFAŢĂ LA CÂNTECE DIN TEMNIŢĂ

În aprigele mele belciuge,
piatra mă-nfulecă, fierul mă suge.
În bezne m-afund, zi de zi, şi-n urât,
întâi pân' la glezne, apoi pân' la gât.

Curând, o să-mi treacă de gură, de frunte,
lespedea temniţei, cu gângănii mărunte,
şi-am să dispar în grozava ei guşă,
în mugetul ei subteran şi-n cenuşă...

Dar, hămesit, sub lacăte, chei şi zăvoare,
de tine, sălbatice, viule soare,
din carne îmi rup, din dogorâta mea smoală,
aceste cântece în pielea goală,

şi-n tine le-arunc, în năprasnice-amieze,
s-alerge, să tropăie şi să necheze,
slobode, aspre, neţesălate deloc,
ca nişte cârlane fugare în stepe de foc...

ZĂBRELE

Inimă, – viaţa plesneşte afară,
auzi-o, din toate păstăile ei...
Aici gem zăvoare şi zornăie chei,
oftează la uşi drugii grei,
şi lacătul rage-njunghiat ca o fiară.

Inimă, – soarele-afară se-mbată
şi sparge-n beţii oglinzi şi brăţări...
Aici, în celule zăcute-n uitări,
soarele pute şi stăruie-n nări
ca un hoit într-o groapă uitată...

Inimă, – dragostea cheamă şi joacă,
afară, cu ţâţele goale, pe străzi...
Aici, ca strivit sub capacu-unei lăzi,
sângele urlă năuc după prăzi
şi carnea scrâşneşte, buimacă...

Inimă, – vremea e gârlă zbârlită,
auzi-o cum curge afară pe scoc...
Aici, vremea-i stâncă, giganticu-i bloc
stă peste noi ca un munte de foc...

Dă-mi târnăcoape, dă-mi dinamită,
s-o fac să sară din loc!

JIND

„Après Victor Hugo et moi, je ne vois pas ce qui reste à faire avec les vers..." (Leconte de Lisle)

Uneori, dintre ziduri severe,
jefui, prin poarta de fier, printre gratii,
o zdreanţă de stradă, sau câte-o muiere
cu gura mai roşie decât a muşcatii.

Seara, sub mâna ce vrea să alinte,
pâinea de orz şi tărâţă
zvâcneşte, viu, ca o ţâţă
neagră, fierbinte...

Aş trage o duşcă, pe beregată,
de libertate şi de lumină,
ca un trăscău care-mbată,
ca o praştină...

Să-mi frigă inima – aprinsă cinzeacă,
să sparg în măsele carafe,
când luna şoldul alb şi-l dezbracă
şi cerul ca un taraf e...

Ah, o beţie-ntr-o crâşmă uitată,
un haimanalâc pe chei până-n zori
şi dragostea ridicată de subsuori
şi-mbrăţişată, muşcată...

Dar nu. Celula asta tâlhară
mă strânge de gât, mă sugrumă...
Noapte, sorbi-ţi-aş drojdia-amară
şi carnea ta rece de spumă...

Năuc, prin vizetă, ochiul urmăreşte,
ca din străfundul unei gropi,
cum domnişoara lună scânceşte
siluită de plopi...

ZILE

Marţi, Vineri, Sâmbătă, Luni,
zile neutre, fără de formă,
ca o ceaţă enormă,
peste genuni.

Stau în timpul groaznic de gol,
cu tălpile-n veacuri lichide,
ca-n ocean un atol
bătut de vânturi toride...

Marţi, Miercuri, Vineri... Ce zi o fi oare?
Săptămâna e-o namilă moartă,
lunile mele nu trec prin calendare,
insula mea nu-i pe nici o hartă...

Luni, Joi... Toate una ca alta,
cum seamănă balta cu balta,
cum seamănă scaieţii din şanţuri...
Toate numai lacăt şi lanţuri,
numai lacăt şi lanţuri.

Bună dimineaţa, celulă,
noapte bună, zăbrele, –
sparge-v-aş, ca un dulău, în măsele,
rupe-te-aş cu dinţii, celulă...

Temniţă, temniţă, turbată căţea,
cum ţi-ar da foc inima mea!
Viaţă, viaţă de-afară, zăludă,
cum joci în somnul meu, paparudă!...

Luni, Miercuri, Joi... Duceţi-vă dracului
zile-mpuţite, zile stătute.
De-aici, din gura veacului
cin-să vă numere negrele sute?

RUGĂCIUNE DIN CELULĂ

Doamne, păzeşte-mă, Doamne, ai milă...
Sunt ca o scorbură veche-ntr-un tei.
În noaptea mea şi-a lăsat Amintirea prăsilă
toate năpârcile ei.

Nu mai pot s-o îndur, dezmăţata.
Iese de peste tot, din pereţi,
şi-mi zvârle-n culcuş cu lopata
urzici şi cărbuni şi scaieţi.

Doamne, nici pieptul, nici ochii, nici gura
nu vor să-i mai rabde pojarul.
Mă zvârcolesc ca pe plită ţiparul,
atât de cumplită-i arsura...

Seacă-mă, Doamne, de-aduceri aminte,
aşa cum seci, vara, puhoaiele,
şi nopţile mele aprinse despoaie-le,
cum, toamna, pădurea o despoi de veşminte.

Fii şi tu, Doamne, o singură dată,
ucigaş şi tâlhar la răscruci:
jefuieşte-mi rădvanul meu cu năluci
şi strânge-mi trecutul de beregată...

Pradă-mi tot cerul, hoţeşte-mi toţi anii,
cum m-ai fura de arginţi şi podoabe...
Vreau să fiu sterp, cum sunt bolovanii,
şi gol cum e stânca pe labe.

Cremene-n mine, -n osândă, -n omăt,
muşchiul tăcerii să mă înece,
furtunile dorului să dea îndărăt,
rupte din piatra mea rece.

Sub Mine aud cum se rupe
himenul candoarei supreme...
La semnul Meu, celula apare din Vreme,
şi viaţa ei ca un stup e.

Tavanul se freacă la ochi, şoarecii rod,
pereţii scâncesc, purecii sar până-n lună,
şi Eu Mă plimb peste ei, prin genună,
pe aerianul Meu pod.

Duh sfânt al celulei care palpită,
o cresc ca pe-un cosmos unic...
Numai pe tine, Tristeţe cumplită,
n-am vrut să te scot din Nimic.

Şi, totuşi, eşti: creşti în Mine adâncă,
îţi simt şi-n carne burghiul rămas,
– ca un cancer năprasnic, care-Mi mănâncă
trupul de Dumnezeu, ceas de ceas.

CÂNTEC DE NUNTĂ

Vâră-mi junghiul tău, tristeţe,
creşte-mi, jale, ca o bubă...
Patru gardieni în dubă
m-au tot dus pe căi răzleţe.

M-au tot dus la neagra nuntă,
să mă-ngroape, să m-ascundă,
unde-i negura mai cruntă,
unde-i ocna mai afundă.

Şi tu, Temniţă-mireasă,
m-aşteptai cu masa mare:
numai lacrimi în pahare,
iar în bliduri fiere deasă.

Temniţă, mireasă slută,
spulbera-ţi-ar vântul praful,
c-ai pus moartea cu taraful
să ne zică din lăută.

Sună-ţi, diblă, bărzăunul,
a oftare, a jelanii...
Stă în capul mesei unul:
lacătul proptit cu anii.

Ah, Boleşniţa, lălâia,
cu vin roşu vrea să-nchine!
Foamea, Oftica şi Râia
şed la masă lângă mine...

Fă, mireaso, fă, spurcato,
ploşniţele ţi-s nuntaşii;
sârba nunţii mi-ai jucat-o
cu tâlharii, cu vieţaşii...

Şi-n celulă-ntins-ai lesne
pat de nuntă şi-ndrăgire,
doisprezece ani în bezne
să-mi sugi carnea mea de mire.

Doisprezece ani, subt şale
putregaiul să-ţi frământ,
şi duhoarea gurii tale
să ţi-o port în piept mormânt...

Cântă-mi, Moarte, din lăută,
zi-mi cântarea cea mai cruntă
pentru cea mai neagră nuntă,
cu mireasa cea mai slută!...

PROGRAM ZILNIC

La 6, sună-n *poarta-ntâia*
trezirea pentru vizuine.
Ies hoţii galbeni ca lămâia,
să-şi spele faţa prin latrine.

Îi văd, grămezi, în soare lânced,
plecaţi pe străchini împuţite,
cum hăpăiesc din terciul rânced
ca nişte fiare hămesite.

Şi eu iau terciul, printre dreve,
şi-n ochi îmi ard aceleaşi lame...
Lihnirea asta din ce ev e?
De câte mii de ani mi-e foame?

Pe ceafă-mi stă proptit bârlogul.
Lung, scârţâi din ciolane goale,
şi doar Urâtul, şontorogul,
îmi dă, în cârji, mereu târcoale.

Tavanul pururi îl măsor,
el mi-este cerul, orizontul...
Sânger de poftă de mahorcă,
trecutu-mi face semn cu ghiontul.

La prânz, m-arunc peste fasole
ca vulturii pe-un stârv ce coace...

Sus, dintr-un maldăr de corole
mă vede Duhul Sfânt şi tace.

Afară, zornăie vieţaşii,
se plimbă-n lanţ şi-n disciplină,
şi cum prin fier îşi mută paşii
le sună inima-n rugină...

Tu, carcero, şi tu, osândo,
pe trup îmi creşteţi ca feriga.
La 5, mi-azvârlă mămăliga,
şi iar turbez, înfulecând-o.

Şi iar rup carnea de pe mine,
să-mi pipăi viaţa pân-la oase...
Apoi, după program, la 6,
la rând, *numărătoarea* vine.

Mă schimbă-n cifră gardienii,
să iasă număru-n registru,
Iar ţipă lacătul sinistru
şi iar mă ronţăie vedenii...

Cu beznele mă-nec şi spinii
în mari torente nesătule.
Alături, dorm, oftând, vecinii,
şi-n somnul lor din vechi celule

miroase-a fân cosit şi-a cimbru,
apare-n zâmbet Prea-Curata,
sau ard un phalos – corn de zimbru –
şi-un viol mai roşu ca muşcata.

LANŢURI

Vă privesc prinse zdravăn de glezne cu nituri,
fac un pas, vă aud zornăind fierăria.
Crâncen mă simt priponit de granituri,
aşa m-a legat de ea veşnicia.

Mă culc, mă ridic, sun din carne, din oase,
pâinea mea sună, apa mea sună, somnul meu sună.
Parcă întreg sunt făcut din fier şi furtună,
pe nicovală şi subt baroase...

Ca lupii mă rupeţi, ca iadul mă frigeţi,
în ţipătul vostru Satana mă strigă...
În rărunchi, în plămâni, cătuşa mi-o-nfigeţi,
până şi-n inimă am o verigă...

Lanţuri, vă pipăi cu ură zangătul groaznic,
m-ascund, mă îngrop, nu scap de teribilul sunet...
Şi totuşi, v-am mai purtat, altădată, fierul năprasnic,
sunetul vostru în trup mi-a rămas ca un tunet.

Lanţuri, lanţuri, îmi amintesc de voi foarte bine:
departe, departe, în plumbul topit al amiezii,
tot voi m-aţi legat de grozave ardezii,
vulturi de foc să rupă aşchii din mine...

HAINE ROŞII

Haine de temniţă, roşii, cu vine ca smoala pe ele...
Mi s-au făcut carne pe oase, mi s-au făcut piele.
Din teaca lor vie nu pot să mă smulg şi să fug,
fiece muşchi are-un lacăt, fiece os un belciug...

Haine de temniţă, haine de flăcări şi de noroi,
parcă vin din măceluri şi din mocirle cu voi.
Mă văd în băltoace: sunt ca un diavol căzut de departe,
din alte tărâmuri, din lună, din vreo cometă, din Marte.

Vărgat ca jivina din jungle virgine,
m-arunc peste mine, sălbatic, în salturi feline.
Cu mlădiere vicleană de ierburi şi trestii,
am pânde şi lunecări şi târâşuri de bestii...

Dar, după o noapte de plâns, de nesomn şi de febre,
cum stau şi privesc dungile voastre-nroşite şi negre,
pricep: v-am stropit cu sângele meu din artere
şi cu şiroaie smolite de lacrimi şi fiere...

FECIOR DE HOAŢĂ

În pavilionul de femei, peste noapte,
scrâşnind a născut una din hoaţe.
Luna şi-a scos ţâţele pline cu lapte
şi-a vrut să ia pruncul în braţe.

S-au repezit toate hoaţele celelalte,
să-nfăşure plodu-ntr-o veche broboadă...
Şoareci, prin colţuri se sfătuiau ce să roadă,
afar-mergeau stele pe picioroange înalte.

Păingi coborau pe sfori să vadă lehuza,
greu duhnea după uşă hârdăul.
Noaptea, la gratii, îşi desprindea dintr-un nasture bluza,
hoaţele cântau în urări: — Fă, să-ţi trăiască flăcăul!...

Iar tu zâmbeai, făcutule din chiparoase,
fraged născutule în puşcărie...
Pe rând, te strângeau la piept muieri ticăloase,
să-ţi pipăie zăpada trandafirie...

Şi tu zâmbeai, în odaia rău duhnitoare,
prunc al osândei, odraslă de hoaţă...
Zâmbetul ăsta-l vei lua cu tine în viaţă,
sau vei târî doar oftatul ca un lanţ de picioare?

NEÎMBLÂNZITELE

Văzduhul, pădurile, munţii, oceanele
cumplit ne urăsc, duşmănos se răzbună:
nu, nu ne iartă furnalul, ciocanele,
catargele, joagărul, zborul spre lună.

Visăm să-mblânzim infinitu-n cuptoare,
genuna-n motoare şi vremea-n cisterne,
dar forţele oarbe şi ne-ndurătoare
conspiră-n adâncuri răscoale eterne.

Talazul se-ndoaie, oţelul dă jerbe,
ci inima lor nesupusă rămâne.
Sub roata de fontă un sânge crunt fierbe
şi sus, peste turnuri, alt sânge păgâne e.

Ce-nfrânge barosul răzbună-ndoiala,
de sub târnăcop ies nelinişti turbate,
şi taina-cea-mare, sfidând nicovala,
pe-ascuns ne împlântă cuţitul în spate.

Văzduhul, oceanele, munţii, tăriile
rânjind ne pândesc cu vechi uri fără nume,
şi-n cârcă zvârlindu-ne zădărniciile,
tiptil vin ca umbrele să ne sugrume.

FOTOGRAFII

Cum ne cătăm, cu câtă foame,
prin vechi fotografii!
Acolo anii noştri vii
i-am zăvorât în rame.

Acolo,-n neclintiri supreme,
eterni şi-ncrezători,
parcă domnim biruitori
peste destin şi vreme...

Flămânzi să ne-ntregim din resturi,
să re-nviem din jaf,
furăm cartoanelor din praf
fantome, linii, gesturi.

Aici, copii cu spăngi de şiţă,
pluteam aerian;
aici duceam într-un ghiozdan
doi ochi de şcolăriţă.

Pe-un petec de hârtie veche,
tot noi, adolescenţi,
râdeam cu ochi incandescenţi
şi şapca pe-o ureche.

Privim în pozele mărunte
surâsul plin de rai...
Ah, cărei clipe îi zâmbeai,
tu, clara noastră frunte?

Privim şi mâna ce tresare
din umbrele de ieri...
Tu, mână, cui voiai să-i ceri
alinturi sau iertare?

Ce-nalţi păream în cadra lină!
Poate visam în ea
sau poate dragostea creştea
din noi ca o lumină.

Iubiri, excursii, fleacuri sfinte,
victorii mici de fum
le-am ancorat într-un album,
să calce pe morminte.

Cu câte disperări deşarte
în chipuri vechi am pus
ani tineri fără de apus
şi vieţi fără de moarte!

Cu degete înfrigurate,
plecaţi pe biete foi,
noi mângâiem aceşti strigoi
crezuţi eternitate.

Şi-n ora hâdă, când scaieţii
ne-aşteaptă-n ţintirim,
cu hârcile de-acum zâmbim
nălucii tinereţii.

IUBIRI

pentru Flora

Tu, fată fulguind încet
din clasele de curs primar,
ningând ca un cireş amar
pe tema scrisă în caiet,

şi-acum mai vii din anii puri,
şi-acum mi-aduci un freamăt lin?
Şi tu, vedetă blondă, din
întâiul film de aventuri;

tu, acrobată la trapez
din vechiul circ provincial,
pe care, palpitând în stal,
abia-ndrăzneam să te visez;

tu, şorţ sever de pension,
ce-mi recitai din Lamartine,
şi tu, plutind în magazin,
modistă albă cu breton;

tu, doamnă-n ochi c-un ocean
atât de larg fosforescent,
că navigam spre-un continent
de-azur şi basm, ca Magellan;

CUPRINS

STIGMATE

Tipografia
SHIK & ŞTEFAN
Strada Nicolae Drăgan nr. 10
Sector 5, Bucureşti

Dacă-mi lipesc urechea de cimentul celulei,
ascult, ascult
cum sângele temniţei, ca un mare tumult,
ca un geamăt abrupt,
curge pe dedesupt,
curge torent de veninuri amare,
ţinut în pământ sub zăvoare.

www.lucman.ro
comenzi@lucman.ro
ISBN: 978-973-273-289-2